

$$I_2(\tilde{\alpha}_n^*, t) = \min_{\{\tilde{\alpha}_n\}} \frac{1}{R} \sum_{l=1}^R \left[ m_l(t) - \int_{a_l(t)}^t \tilde{\alpha}_n(\tau, t) \cdot y_l(\tau) \cdot m_l(\tau) \cdot d\tau \right]^2.$$

Справедливе наступне твердження [2]:

**Т е о р е м а 3.** Нехай  $\alpha(\tau, t) \in W^{-1} \times C$ ,  $X(\tau, t) \in L_2 \times C$  і для всіх  $t \in [0, T]$

$$D^*X(\tau, t) = \alpha(\tau, t) \quad (D^* = -\frac{d}{dt}), \quad \omega_t(X, \frac{T}{n}) = \sup_{0 < h \leq \frac{T}{n}} \left( \int_0^T |X(\tau + h, t) - X(\tau, t)|^2 d\tau \right)^{\frac{1}{2}}.$$

Тоді для зафіксованого  $t = b$  виконується така оцінка критерію  $I_2(\tilde{\alpha}_n^*, t)$ :

$$I_2(\tilde{\alpha}_n^*, b) \leq \tilde{A} \cdot \left[ \omega_b \left( X, \frac{T}{n} \right) \right]^2,$$

$$\text{де } \tilde{A} = \left( \frac{3}{2} + \sqrt{2} \right) \cdot \frac{1}{R} \sum_{l=1}^R \int_0^T \left| \frac{d(m_l(\tau) \cdot y_l(\tau))}{d\tau} \right|^2 d\tau.$$

Одержані теоретичні результати можна застосовувати для розв'язування практичних задач моделювання систем, що розвиваються, в економіці, техніці, біології та ін., зокрема, для оцінки точності ідентифікації. Розроблена процедура ідентифікації динамічних об'єктів з мультиплікативним ядром може бути використана за побудови теорії систем, що розвиваються, і систем керування для них.

### Використана література

1. Глушков В.М., Иванов В.В., Яненко В.М. *Моделирование развивающихся систем.* – М., 1983.
2. Гладковская О.В. *Исследование задач идентификации для одного класса динамических систем:* Автореф. дис. канд. физ.-мат. наук. – К., 1990.
3. Диденко В.П., Ляшко И.И. *Динамические системы с разрывными характеристиками.* – К.: Изд-во Киев. ун-та, 1977.
4. Корнейчук Н.П. *Экстремальные задачи теории приближения.* – М., Наука, 1976.
5. Гладківська О.В. *Приклад повної ортонормованої системи в гільбертовому просторі узагальнених функцій.* – К.: Український математичний журнал. Т. 49, 1997. – № 5.

КАЛЮЖНИЙ Р.А., доктор юридичних наук, професор,  
 ХАХАНОВСЬКИЙ В.Д., кандидат юридичних наук, доцент  
 ЦИМБАЛЮК В.С., кандидат юридичних наук

### СТРУКТУРА НАУКИ І НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ “ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО”

Структура науки і дисципліни “Інформаційне право” визначається з позицій системного підходу з урахуванням положень, розроблених наукою. Обсяг тем для вивчення визначається на основі часу, виділеного для даної дисципліни відповідно до програми навчального закладу.

Об'єкт і предмет науки і навчальної дисципліни "Інформаційне право" визначається відповідно до суті інформаційного законодавства:

Об'єкт – суспільні інформаційні відносини.

Провідний предмет суспільних відносин – інформація.

Безпосередніми предметами виступають конкретні види та форми інформації щодо конкретних інформаційних відносин, інформаційної діяльності тощо.

Система інформаційного права як науки знаходиться у стадії формування та розвитку. Структурно, у відповідності з традиціями юридичної науки вона повинна мати дві частини:

*Загальну частину* – визначення основних понять та категорій інформаційних правовідносин; суб'єкти та об'єкти інформаційних правовідносин; принципів інформаційних правовідносин; система правового регулювання інформаційних правовідносин; провідні інститути інформаційних правовідносин.

*Особлива частина* – досліджує окремі визначені і структуровані особливі інститути інформаційних правовідносин, а також ті, що зароджуються.

## 1. Методологія інформаційного права

Методологія інформаційного права знаходиться також у стадії розвитку. Об'єктивно вона поєднує методологічні засади права, інформатики, тектології (теорії організації соціальних систем), соціальної кібернетики та інших гуманітарних і технічних наук.

У теоретиків права, які притримуються традиційної доктрини поділу права на галузі (за принципом: норма права - інститут права - галузь права) виникає питання: що це за категорія "гіперсистема", яке її місце в системі права згідно з теорією права? Відразу зазначимо, що категорія "гіперсистема права" відносно нова, традиційна для нашої країни теорія права її не знала. Вперше ця концепція нами апробована на формуванні теорії інформаційного права України. Вона зародилася на основі здобутків правової інформатики - науки про застосування досягнень інформатики у правотворчій та правозастосовчій діяльності, автоматизації їх інформаційного забезпечення.

У відповідності з теорією гіперсистем, висувається тезис про існування права у вигляді великих, складних, ієрархічних багатопорядкових підсистем, що формуються з галузевих інститутів права. Ця категорія вводить у теорію права України на засадах юридичної концепції існування і формування правових субінституцій – автономних міжгалузевих комплексних інститутів права, щодо яких галузеві інститути виступають у ролі агрегуючих підсистем. За цією концепцією формується система всього законодавства України, в якому знаходять відображення нові суспільні відносини. Тобто Верховною Радою України приймаються Закони, які є системоутворюючими публічно-правового регулювання комплексного змісту в окремих суспільних відносинах на основі доктрини поділу права на провідні галузі.

Методологічна основа інформаційного права щодо з'ясування нових соціальних явищ базуються на теорії цивілізаційного підходу. Відповідно до цього підходу визначається наступні, адаптовані положення системного підходу, зокрема такі постулати: стадійність (визначення меж стадій, чи то за хронологічним, чи то за територіальним чи іншим множинним чинником), полілінійність та унікальність (чинники, що характеризують особливість, відмінність) розвитку людства.

Виходячи із цих методологічних чинників, можна зазначити, що на межі третього тисячоліття чітко визначились основні проблеми людства і сценарії подальшого розвитку Земної цивілізації (глобальної цивілізації). Набирають темп процеси самоорганізації нового етапу розвитку культури суспільства (як образу цивілізації) - інформаційного суспільства, ноосферні чинники якого зможуть стати своєрідними гарантами сценарію м'якого виходу з планетарної кризи, якою завершено розвиток індустріальної цивілізації на нашій Планеті.

Сьогодні методологія наукових досліджень поряд з використанням перевірених часом традиційних методів і підходів потребує нових для усвідомлення складних соціальних процесів, які

мають і культурологічно-правову спрямованість. В цих умовах пошук та аналіз нових парадигм пізнання цілком природний. Визначимо декілька з них, які вплинули на розкриття поняття, сутності та змісту предмета (об'єкта) дослідження.

Останнім часом вчені все більше приділяють увагу одному з найбільш інтегральних спрямувань методології вивчення соціального буття – соціальній синергетиці.

Соціальна синергетика (від грецької *synergeia* – співпраця, співдружність) – новий напрям міждисциплінарних досліджень, який використовує нелінійне мислення для виявлення загальних закономірностей і тенденцій на основі самоорганізації соціальних систем; пояснення становлення нових структур у відкритих соціальних системах на засадах пошуку співвідношення потреб та інтересів різних суб'єктів соціальних відносин: людини, соціальних груп, суспільства, держави, світового співтовариства.

Під соціальною самоорганізацією розуміють процеси виникнення і функціонування систем, сформованих різними чинниками (а не одним – управляючим) у просторово-часових вимірах та певному колу осіб. Одним із постулатів синергетики є те, що всі системи знаходяться в змінних станах, поблизу з особливими критичними точками (точками біфуркації), навколо яких поведінка систем стає вкрай несталою. В цих умовах система під дією найнезначніших (маргінальних) та випадкових впливів може кардинально і зовсім непередбачено змінити свій стан. Такий перехід у соціальних системах характеризується як виникнення нового порядку із старого, який віджив свій час.

Синергетика передбачає якісно іншу картину світу порівняно з тими, які лежали в основі як класичного, так і некласичного природознавства та суспільствознавства (сформованого у першій половині ХХ ст.). Образ світу постає як множина нелінійних процесів.

Важливе пізнавальне значення мають такі методологічні постулати синергетики щодо соціальних систем:

- неможливо традиційними детерміністськими методами описувати еволюцію складно організованих систем;
- розвиток цих систем виявляє можливість альтернативних шляхів, що передбачає свободу вибору та відповідальність людини, громади, суспільства, людства;
- неможливий абсолютний контроль (особливо з одного центру) над будь-якою сферою реальності, в тому числі і над розвитком суспільства, який був проголошений традиційною наукою, особливо теорією соціального управління та соціальною кібернетикою;
- в критичних точках (точках біфуркації) несталості соціальних систем діяльність кожної людини або групи людей може мати вирішальне значення в макросоціальних змінах (роль особистості у історичному процесі, змін суспільства);
- збільшується відповідальність громади і людства за долі універсуму, оскільки вони в змозі цілеспрямовано уникати біфуркаційних станів, особливо в соціальній сфері, суттєво впливати на екологію (еволюцію природи та суспільства).

Велику роль у формуванні методології науки інформаційного права мають як гуманітарні науки (філософія, філософія права, соціологія, когнітологія, праксеологія тощо), так і фізико-математичні, особливо технічна та біологічна кібернетика, інформатика тощо; на межі яких формуються нові наукові дисципліни через які здійснюється адаптація їх методології до конкретної сфери суспільних відносин щодо інформації.

## 2. Зміст та завдання навчальної дисципліни "Інформаційне право"

Зміст та завдання навчальної дисципліни "Інформаційне право" визначається в залежності від напрямку освіти, фахового спрямування підготовки кадрів, кількості навчального часу, що відводиться на навчальну дисципліну та у відповідності з структурою науки інформаційне право.

Завдання навчального курсу можна подати наступним чином:

1). Теоретичне визначення в основах системи правового регулювання соціальних інформаційних відносин.

2). Визначення в понятійному апараті та природі інформаційного права, його зв'язку з іншими традиційними інститутами і галузями права.

3). Формування у студентів навичок щодо застосування норм інформаційного права в майбутній практичній діяльності.

Концепція навчального курсу заснована на науковій доктрині, згідно з якою здійснюється виділення, як системи права, міжгалузевого комплексного інституту в інститутах традиційних галузей публічного права України: конституційного, адміністративного, цивільного, трудового та кримінального.

Окремий аспект визначається щодо міжнародного інформаційного права, як відносно автономного інституту міжнародного публічного та приватного права.

### Використана література

1. Бачило И.Л., Белов Г.Д. О концепции правового обеспечения информатизации России. Законодательные проблемы информатизации общества. // Труды 52. Институт законодательства и сравнительного правоведения при Верховном Совете РФ. – М., 1992.

2. Информатизация, право, управління (організаційно-правові питання). Монографія / Калюжний Р.А., Крупчан О.Д., Гавловський В.Д., Гуцалюк М.В., Швець М.Я., Цимбалюк В.С. / За заг. ред. Швеця М.Я., Крупчана О.Д. – К.: НДЦПН АПРНУ, 2002. – 191 с.

3. Інформаційне забезпечення управлінської діяльності в умовах інформатизації: організаційно-правові питання теорії і практики. Монографія. / Калюжний Р.А., Шамрай В.О., Гавловський В.Д., Гуцалюк М.В., Швець М.Я., Цимбалюк В.С., Яцишин Ю.В., Ластовецький А.С. / За ред. Р.А. Калюжного та В.О. Шамрая. – К.: АДПС України, 2002. – 296 с.

4. Калюжний Р.А., Цимбалюк В.С. Інформатизація державного управління і національна безпека України. // Розбудова держави, 1993. – №8. – С.20-21.

5. Калюжний Р.А., Цимбалюк В.С. Вдосконалення інформатизації ОВС України - передумова покращення їх діяльності в боротьбі зі злочинністю // Правова система України: теорія і практика. – К.: 1993. – С.397-399.

6. Калюжний Р.А., Цимбалюк В.С. Розбудова держави та інформатизація державного управління (соціальні та організаційно-правові питання). // Розбудова держави, 1994. – №2, –С.31-36.

7. Калюжний Р., Гавловський В., Цимбалюк В., Гуцалюк М. Питання концепції реформування інформаційного законодавства України. // Правове, нормативне та метрологічне забезпечення системи захисту інформації в Україні. – К. 2000. – С.17-21.

8. Копылов В.А. Информационное право: Учебное пособие. – М.: “Юристъ”, 1997. 472 с.

9. Організована злочинність та інформаційні технології. (параграф 3 Розділу III. Основні напрямки та тенденції організованої злочинності в Україні). //Організована злочинність в Україні /за ред. Я.Ю.Кондратьєва. – К.: НАВСУ,1999. – С.73-78.

10. Цимбалюк В.С., Гавловський В.Д. Інформаційне право. Навчально-методичний комплекс. – К.: Інститут економіки управління та господарського права. 1999. – 183 с.



**М.ШВЕЦЬ**, доктор економічних наук, професор,  
заслужений діяч науки і техніки України

### НОВА ТЕХНОЛОГІЯ ЗАКОНОТВОРЕННЯ

Технічна база переробки інформації Верховної Ради Української РСР в 1990 році складалась з понад 200 друкарських машинок і малопотужної копіювальної техніки. Комп'ютеризована (інформаційно - аналітична) переробка інформації не існувала.